

Málráðið

Ársfrágreiðing 2018

Innihald

Innihald	2
Arbeissetningur	3
Inngangur	4
Limir í málráðnum	5
Starvsnevnd	6
Starvsfólk og umsiting	6
Fundir í Málráðnum	7
Samstarv	7
Kunning og ráðgeving	8
Dømi um nýggj orð	10
Stavsetingarorðabók og fylgibólkur	11
Málráðið í miðlunum	11
Hendingar í 2018	11
Eingin móðurmálsdagur 2018	11
25. mars er móðurmálsdagur	12
Týðingarráð	14
Máltøkni	16
Norðurlenskur netverksfundur og málfundur 2018 í Føroyum	19
Ætlan fyri 2019	19
V.U. Hammershaimb 200 ár	19
Málslig ráð – Bindistrika og burturfalsmerki	20
Roknskapur fyri 2018	21

Arbeidssetningur

Málráðið hefur sum endamál at røkja, menna og verja føroyska málið, at vegleiða, ráðgeva og gera niðurstøður í málsurningum og at áseta føroyska stavseting. Málráðið skal savna og skráseta nýkomin orð, máliskur, framburðir og onnur máslig fyrbrigdi í føroyskum og skal vera til hjálpar at velja og evna til nýggj orð.

Málráðið gevur landsstovnum og almenninginum vegleiðing, ráð og upplýsing um føroyskt í talu og skrift. Almennir myndugleikar eiga í størst møguligan mun at fylgja niðurstøðunum hjá Málráðnum.

Eisini kunnu stovnar og einstaklingar venda sær til Málráðið við spurningum. Málráðið eigur at samstarva við fjølmiðlar, stovnar og almennar myndugleikar, ið hava stóra másliga ávirkan. Í sambandi við yrkisbólkar skal Málráðið menna gott føroyskt yrkismál og annars skipa fyri átøkum málinum at frama.

Málráðið ritstjórnar og greiðir til útgávu eina føroyska stavsetingarorðabók, sum landsstýrismaðurin løggildir. Almennir myndugleikar hava skyldu at fylgja ásetingunum í stavsetingarorðabókini.

Málráðið er málrøktar- og málmenningsstovnur, skipaður undir landsstýrinum og í virkseminum óheftur av politisku skipanini.

Inngangur

Føroya landsstýri útnevndi 2018 at vera ár fyri málmennig hjá børnum. Í hesum sambandi varð ljós varpað á málmennig hjá børnum í miðlum og hjá stovnum. Málráðið gjørði eisini vart við evnið, m.a. í grein í *Skúlablaðnum* við heitinum “Alneyðugt at seta ferð á gransking í málmennig”.

Talgildi heimurin fyllir meira og meira, og harvið eisini ávirkanin av enskum máli. Tað er ikki óvanligt, at børn heilt niður í vøggustovualdur brúka talgildu miðlarnar ikki so heilt lítið. Hetta merkir, at málsliki økissmissurin til enskt økist alsamt. Tað er tó at gleðast um, at alt meira føroyskmælt undirhald til børn er á internetinum, m.a. hevur Mentamálaráðið lagt spælilistan “Barnasangbók Føroya” á Youtube við fleiri enn hundrað føroyskum barnasangum.

Málsliki økissmissurin til enskt varð eisini viðgjørdur á stórum norðurlenskum málfundi, sum Málráðið skipaði fyri í august 2018. Evnið á fundinum var “Málið í sosialu miðlum”, og eini 60 norðurlendingar frá norðurlenskum málráðum luttóku. Áhugavert var, at fleiri av fyrilestrarhaldarunum koma til ta niðurstøðu, at málbrúkarar yvirhøvur megnaðu væl at skilja ímillum skriftmál á sosialum miðlum og skriftmál annars. Tíverri eydnaðist okkum ikki at fáa nakran føroyskan fyrilestrarhaldara í skrána. Ásannast má, at stórir tørvur er á gransking í føroyskum máli og føroyskari málnýtslu eitt nú á sosialum miðlum.

Norðurlenska teknmálssamstarvið hevði somuleiðis fund í Føroyum í august, og har luttók umboð fyri Málráðið eisini. Somuleiðis var støðan hjá føroyskum teknmáli eisini evni á málráðsfundi í novembur 2018. Hildið verður fram við arbeiðinum við teknmáli í 2019, sum eisini er ásett í arbeiðssetningi Málráðsins.

Høvuðsuppgávan hjá Málráðnum er at røkja, menna og verja føroyska málið. Tað er ásett í lógini, at Málráðið skal geva út stavsetingarorðabók, sum skal løggildast, og stórir partur av arbeiðinum hjá Málráðnum er beinleiðis tongt at arbeiðinum við Stavsetingarorðabókini, sum væntandi kemur út í hesi setuni.

Hildið verður eisini fram við at varpa ljós á týdningin av at menna føroyskt í máltøkni.

Hetta er sætta ársfrágreiðing hjá Málráðnum síðan stovnanina 1. januar 2013 og onnur ársfrágreiðing hjá sitandi Málráði. Ársfrágreiðingarnar eru at finna á heimasíðu okkara www.malrad.fo.

Sólvá Jónsdóttir, forkvinna

LIMIR Í MÁLRÁÐNUM

Nýtt Málráð tók við 1. juli 2017, og setan gongur út 30. juni 2021. Limirnir í Málráðnum eru:

Sólva Jónsdóttir, ráðgevi, Hósvík,
forkvinna, vald eftir tilmæli frá Námi.

Hanna Simonsen, fulltrúi, Tórshavn,
vald eftir tilmæli frá Kommunusamskipan
Føroya.

Eivind Weyhe, lektari emeritus, Tórshavn,
næstformaður, valdur eftir tilmæli frá
Staðarnavnanevndini.

Randi Meitil, studentaskúlalærari, Tórshavn,
vald eftir tilmæli frá Málfelegnum.

Marna Jacobsen, ritstjóri, Sørvági,
vald eftir tilmæli frá Føroya lærarafelag
og Javnstøðunevndini.

Bergljót av Skarði, cand. mag., Tórshavn,
vald eftir tilmæli frá Rithøvundafelagnum.

Anfinnur Johansen, lektari, Hoyvík,
valdur eftir tilmæli frá Navnanevndini

Sólfinn Hansen, cand. mag., Fuglafirði,
valdur eftir tilmæli frá landsstýriskvinnuni.

Elin Henriksen, lærari, Strondum,
vald eftir tilmæli frá
Móðurmáslærarafelagnum.

Jógvan D. Hansen, cand. phil., Svínáum,
valdur eftir tilmæli frá landsstýriskvinnuni.

Sjúrdur Gullbein, cand. phil., Tórshavn,
valdur eftir tilmæli frá Fróðskaparsetri Føroya.

Hogni L. Højgaard, næstformaður fyri
Deyvafelag Føroya, valdur eftir tilmæli frá
Deyvafelagi Føroya og Felagnum fyri
hoyribrekað í Føroyum.

STARVSNEVND

Starvsnevndin er mannað við hesum limum í Málráðnum: Sólvá Jónsdóttir, forkvinna,
Eivind Weyhe, næstformaður, Anfinnur Johansen, Elin Henriksen og Hanna Simonsen.

STARVSFÓLK

Á skrivstovuni hjá Málráðnum, Málstovuni, starvast:

Kristin Marjun Magnussen, málfr.,
Tlf: (+298) 31 23 97
T-postur: kristin@malrad.fo

Marius Staksberg, skrivari,
Tlf: (+298) 31 23 97
T-postur: marius@malrad.fo

UMSITING

Málstovan er umsiting hjá Málráðnum og veitir fólki og stovnum málsliga vegleiðing.
Nógvir fyrispurningar koma inn við telefon, og aðrir verða sendir við t-posti.

Málstovan er at hitta á tlf. 312397 ella við at senda t-post til: malrad@malrad.fo.

Adressan hjá Málráðnum er: Málstovan, Handan Á 5, 100 Tórshavn.

Fundir í Málráðnum

Í 2018 vóru tríggir fundir í Málráðnum. Í sambandi við arbeiðið við Stavsetingarorðabókini varð støða tikin til ymisk mál viðvíkjandi stavsetingarreglunum.

Í sambandi við *orðbýti við regluskifti* er høvuðsreglan framvegis, “at so nógv hjáljóð, sum til ber, koma í fyrra lutin, og at seinni luturin byrjar við sjálvljóði.” Harafrat varð henda broyting samtykt, at “Har sum *r* og *n* koma saman í samansettari ending, fara tey hvørt á sína reglu, t.d. *bát-ar-nir*, *kon-ur-nar*, *kýr-nar*.” – Avleiðingin av hesi broyting verður, at tað sostatt ikki longur er rætt at býta *bát-arn-ir* og *kon-urn-ar*.

Niðurstøðan av viðgerðini av málinum *bókstavurin y í tøkuorðum* varð tann, at bókstavurin *y* í tøkuorðum fyri úttaluna /y:/ og /y/ (*myta* og *rytma*) verður *y*, men við tí fyrivarni, at orð, har stavseting við *ú* (ella *ý*) hevur vunnið hevd (t.d. *súkkla* og *smúkka*), framvegis skulu skrivast við *ú* (og *ý*).

Málráðið mælti til á fundi, at *endingarnar -er* og *-ur í mánaðarnøvnum* eru javnsett. Sostatt verða sniðini javnsett í nøvnunum á mánaðunum *september – septembur*, *oktober – oktobur*, *november – novembur*, *desember – desembur*.

Støða varð tikin til, um stavsetingin av tøkuorðunum *flóvur/flovur* og *flóvisligur/flovisligur* skuldi vera við *o* ella *ó*. Orðið er lánt úr donskum *flöv*. Fyri at sleppa undan ymiskum stavsetingum av sama orði varð niðurstøðan, at orðið verður stavað *flóvur* og *flóvisligur*.

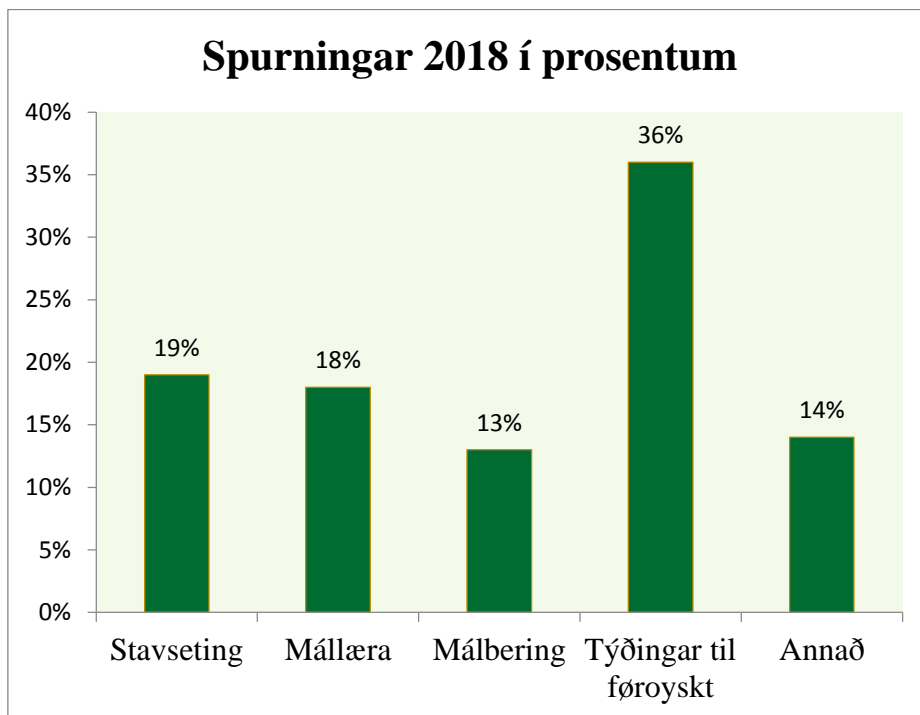
Samstarv

Málráðið er í dagligum samstarvi við Føroyamálsdeildina á Fróðskaparsetri Føroya. Málráðið hevur atgongd til innsavnað tilfar í søvnunum á Føroyamálsdeildini.

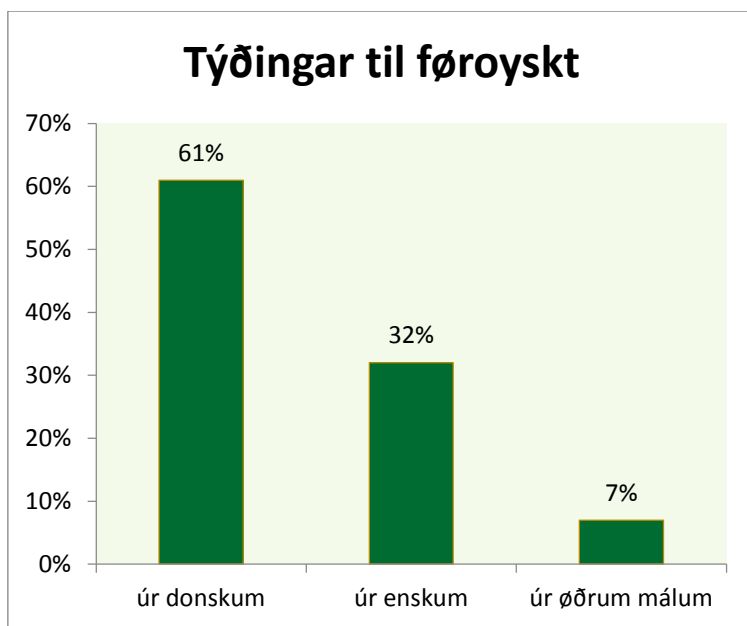
Harafrat samstarvar Málráðið við málnevndirnar í hinum Norðurlondunum og er í sambandi við tær, tá tað eru viðkomandi mál á skránni hjá okkum. Netverkið fyri norðurlendskt samstarv samskipar samstarvið millum málráðini.

Kunning og ráðgeving

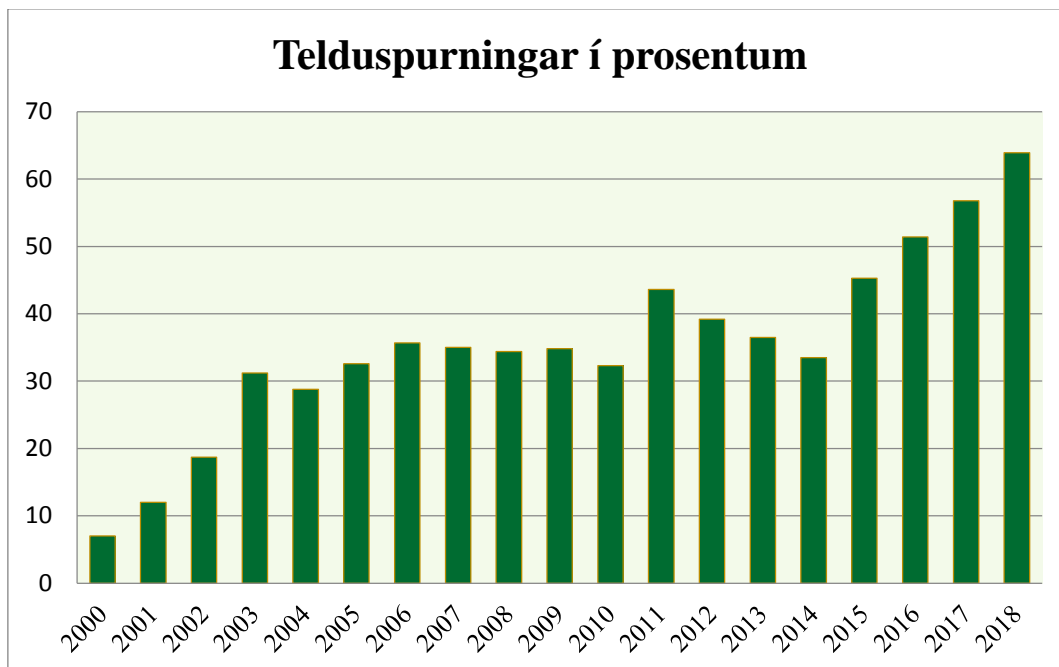
Spurningar til Málstovuna

Spurningarnir til Málstovuna í 2018 vóru býttir soleiðis, at 19% snúðu seg um stavseting, 18% um mállæru, 13% um málbering, 36% vóru týðingar til føroyskt og 14% snúðu seg um onnur evni, eitt nú nøvn, upprunafrøði og týðingar úr føroyskum til onnur mál.

61% av týðingunum til føroyskt vóru úr donskum, 32% vóru úr enskum og 7% úr øðrum málum, eitt nú norskum og íslenskum.

Í 2018 vóru 63,9% av spurningunum telduspurningar, sum er tað mesta higartil; 36,1 % av spurningunum vóru um telefon.

Dømi um nýggj orð í 2018

Partur av týðingunum til føroyskt er uppskot um føroysk orð fyri útlendsk. Her eru nøkur dømi um nýggj orð í 2018:

babynest *n* pinkuból *h*

bonusbarn *n* gávubarn *h*

clearing *n* (stjm) atkvøðugreiping *kv*, kliring *kv*

clearingsaftale *n* (stjm) atkvøðugreipingaravtala *kv*, kliringaravtala *kv*

fake news *n* falstíðindi *h flt*

flirte *s* flørta (en. *flirt*)

influencer *n* ávirkari *k*

indeklima *n* inniumhvørvi *h* (en. *indoor environment*)

local food *n* nærmatur *k* (da. *lokal mad*, no. *kortreist mat*)

local products *n flt* nærvøra *kv* (eisini *local produce*, da. *lokale madvarar*)

mobile key *n* (teld) farlykil *k*

panorama *n* kringsýni *h*

serielitteratur *n* (bókm) raðbókmentir *kv flt*

umbrella squid *n* (djfr) fitjuhøgguslokkur *k* (lat. *Histioteuthis bonnellii*)

upcycling *n* nýnýtsla *kv*

Allur listin er at finna á heimasíðuni hjá Málráðnum:

<http://malrad.fo/page.php?Id=57&l=fo>

Stavsetingarorðabók og fylgibólkur

Fylgibólkur er settur at fylgja og vera partur av arbeiðinum við *Stavsetingarorðabókini*. Málráðið valdi tveir málráðslimir at manna fylgibólkin: Eivind Weyhe og Elina Henriksen. Við játtan frá Orðabókagrunninum ber til at halda fundir nakrar ferðir um mánaðin. Í 2018 hefur fylgibólkurin havt 29 fundir.

Móti ársenda hefur fylgibólkurin viðgjørt 24.684 leitorð. Viðgjörda tilfarið frá fylgibólkinum verður rættað í orðabókaskipanini RiSt og fer síðan til rættlestur. Í løtuni eru 14.232 leitorð klár til at viðgera á komandi fundum. Eftir eru uml. 26.500 leitorð.

Í arbeiðinum við stavsetingarorðabókini koma másligar tvístøður til sjóndar. Tí er neyðugt so hvørt at leggja mál frá fylgibólkinum til støðutakan í starvsnevndini, sum síðan kann leggja málið fyri Málráðið. Nøkur mál av hesum slag eru í farna ári báði viðgjörd í starvsnevndini og í Málráðnum.

Málráðið í miðlunum

Forkvinnan í Málráðnum, Sólvá Jónsdóttir, hevði grein í *Skúlablaðnum* um málmanning við heitinum *Alneyðugt at seta ferð á gransking í málmanning*. - “ Vilja vit menna og varðveita føroyska málið er alneyðugt, at vit tryggja, at málið er samfelagsbært,” sigur hon millum annað.

Forkvinnan í Málráðnum, Sólvá Jónsdóttir, umboðaði Málráðið í tiltakinum hjá Kringvarpi Føroya *Ársins orð*. Ársins orð í 2018 gjørdist *ræstkjøtaburgari*.

Hendingar í 2018

Eingin móðurmálsdagur 2018

Orsakað av vantandi arbeiðsorku og játtan varð avgjørt ikki skipað fyri móðurmálsdegi í 2018, men heldur at gera meira burturúr í 2019, tá V. U. Hammershaimb hevði fyllt 200 ár. Móðurmálsdagurin er ikki lógarfestur. Uppskotið frá andstøðuni í 2014 um at hava ein lógarfestan dag ognuðan móðurmálinum varð ikki samtykt á tingi. Kortini varð met, at skipað skuldi verða fyri einum árligum móðurmálsdegi.

Heimasíðan hjá Málráðnum, www.malrad.fo, hevði trýggjar greinar um máslig evni í sambandi við 25. mars. Allar viðgjördu viðkomandi evni í 2018. Sólvá Jónsdóttir skrivaði greinina *25. mars er móðurmálsdagur*, Elin Henriksen skrivaði *Týðararáð* og Sjúrdur Gullbein skrivaði um *Máltøkni*. Greinarnar verða endurgivnar her:

25. mars er móðurmálsdagur

Vit eiga øll móðurmálið, og vit hava tað við okkum í flestum lutum hvønn dag, men 25. mars varpa vit serligt ljós á móðurmálið.

Vit halda móðurmálsdag á føðingardegi V.U. Hammershaimbs, sum var føddur 25. mars í 1819. V.U. Hammershaimb var málsligur undangongumaður og slóðbrótari. Hann evnaði skriftmálið til og skrivaði og savnaði saman tekstir, sum komu út í stórverkinum Færøsk Anthologi í 1891.

Móðurmálið var á einum vegamóti í tíð Hammershaimbs. Føroyskt var munnliga gerandismálið, sum varð brúkt í heimligum umhvørvi, meðan danskt var málið í skúla, kirkju og almennum viðurskiftum, bæði í talu og á skrift. Við ongum skriftmáli og donskum embætisverki vóru livilíkindini sera vánalig hjá lítla málinum í Føroyum. Tá V.U. Hammershaimb saman við øðrum málkønum evnaði føroyska skriftmálið til í 1846, vóru bert eini 7000 fólk í Føroyum.

Skriftmálið og tjóðskaparliga vekingin um aldarskiftið lívgaðu móðurmálið, so tað í staðin fyri at líða máldeyðan, blómaði og mentist til tað móðurmálið, vit eiga í dag.

Stavseting Hammershaimbs sást fyrstu ferð á prenti í danska tíðarritinum *Annaler for Nordisk Oldkyndighed og Historie*. Óli Skúlahaldari í Suðuroy hevði savnað saman ramsur við gandaorðingum, sum Christian Pløyen, fúti, sendi tíðarritinum at prenta. Tað var í hesum sambandinum, at V.U. Hammershaimb við hollari vegleiðing frá íslenska Jóni Sigurðssyni og dananum Niels Matthias Petersen evnaði føroyska skriftmálið til í 1846.

Nú sløk 200 ár eftir tíð Hammershaimbs er føroyskt á einum øðrum vegamóti. Tá var alneyðugt at fylgja við hinum málunum og fáa skriftmál fyri at yvirleva. Í dag er tað máltøknin, sum er so umráðandi. Fær føroyskt ikki betur fótafesti á máltøkniliga pallinum, er tí ikki lív lagað. Samskiftið flytir seg alt meira og meira inn á teir pallarnar, og veruleikin er tann, at er móðurmálið ikki tøkt á pallinum, har málbrúkarin ferðast, so verður annað mál valt framum.

Glottar eru tó. Føroyingar eru góðir við móðurmálið, og vit hava góð fólk, sum arbeiða fyri málinum. Orðabókapallurin hjá Sprotanum er framúrskarandi og hevur alstóran týðning fyri móðurmálið. Vit eiga eisini góð tekst-til-talu forrit, sum eru ein avgerandi hjálp hjá lesi- og sjónveikum.

Alneyðuga stigið nú at taka er at fáa talu-til-tekst forrit, týðingarforrit og yvirhøvur at fáa føroyskt mál at fylla meira á mongu fólkakæru undirhaldspallunum, sum eru á netinum.

Leinki til ymiskt føroyskt undirhaldstilfar til børn:

- [VIT](#) Síða hjá Kringvarpi Føroya við barnatilfari á føroyskum máli, t.d. søgum, sangum og sjónvarpssendingum.
- [Strok](#) Síða hjá blaðnum *Strok*. Har eru greinir, ummæli og annað tilfar til børn í skúlaaldri.
- [Píka7](#) Síða hjá blaðnum *Píka7*. Ymiskt tilfar, t.d. um djór, til smæstu skúlabørnini.
- [Snar](#) Undirvísingarportalur við alskyns tilfari á føroyskum máli, t.d. temasíðum, útgávuheimum, spølum og myndorðabókum.
- [Tatanka.fo](#) Stuttir filmar til tey smæstu, har tey læra tøl, litir, bókstavir o.a.
- [Purlu knokkur](#) Sjónbandaløg við føroyskum barnasangum.

Leinki til sendingar hjá *Kringvarpi Føroya* um móðurmálið:

- [O, móðurmál \(1:3\)](#) <http://kvf.fo/dokumentarurin?sid=53613>
- [O, móðurmál \(2:3\)](#) <http://kvf.fo/dokumentarurin?sid=53612>
- [O, móðurmál \(3:3\)](#) <http://kvf.fo/dokumentarurin?sid=54040>

Sólvá Jónsdóttir

Týðingarráð

Ognarfornøvn

Á donskum og enskum, sum munnu vera vanligastu mál at týða úr, verða ognarfornøvn nýtt øðrvísi enn á føroyskum. Týðingar verða nógv natúrligari, tá ið týðarin er varur við hetta. Á føroyskum seta vit ofta navnorðið bundið heldur enn at hava ognarfornavnið við.

Dømi

”Sæt din hat som du vil” – ”Set hattin, sum tú vilt”.

”Hun har glemt sin skoletaske” – ”Hon hevur gloymt skúlataskuna”.

”Han tog sin cykel frem” – ”Hann tók súkkluna fram”.

”De ville gerne have deres børn med” – ”Tey vildu fegin hava børnini við”.

Enn meiri ræður um at ansa eftir týðingum úr enskum, har tey nýta ”his” ella ”her”, har føroyskt og danskt nýta ”sín”. Gev gætur: á føroyskum siga vit eisini ”sín” í fleirtali; tað verður ikki gjørt á donskum. Har verður tað ”deres”, eins og ”their” á enskum.

Orðaflokkar og gerðsøgn

Ofta fáa vit lættari mál á føroyskum, tá ið vit umskriva setningar soleiðis, at vit heldur nýta sagnorð og lýsingarorð enn navnorð, og somuleiðis, tá ið vit nýta gerðsøgn heldur enn tolsøgn.

Dømi

”Ved økologisk dyrkning bevares jordens frugtbarhed” – ”Tá ið vit velva vistfrøðiliga, verður jørðin betur verandi fruktagóð”.

”Tag nogle dybe indåndinger” – ”Anda djúpt inn”.

”Vi blev mødt med venlighed og gæstfrihed” – ”Tey vóru blíð við okkum”.

Orð, sum líkjast

Tað er skjótt at týða til eitt orð, sum líkist, hóast merkingin er ymisk. Siga danir ”en sø”, so er tað eitt vatn, hóast ”en sømand” er ein sjómaður. Danskt ”havvand” er sjógvur, og tað danska ”hav” fevnir bæði um føroyskan sjógv og hav.

”Begrunde” er ikki at grunda, men at grundgeva. At grunda er nakað heilt annað.

Ein "billión" á enskum er ein milliard (túsund milliúnir), men ein billión á føroyskum og donskum er ein milliún milliúnir, sum á enskum eitur "trillion". Á donskum er "en trillion" eina milliún ferðir størri enn ein ensk "trillion".

Ein míl á norskum og svenskum er væl longri enn tær mílir, vit vanliga tosa um, nevnliga 10 km.

Ávirkandi og óávirkandi sagnorð

Á enskum kunnu summi sagnorð vera ávirkandi, sum á føroyskum bara kunnu vera óávirkandi.

Dømi

"They grow their own vegetables" – "Tey dyrka/velta sítt egna grønmeti. Grønmeti grør væl."

Ikki: Tey *grógva sítt egna grønmeti", og heldur ikki: "Tey *vaksa sítt egna grønmeti".

"You can stand the lamp on the table" – "Tú kanst seta lampuna á borðið. Lampan stendur á borðinum".

Elin Henriksen

Máltøkni

Máltøkni er samanrenning millum málførði og telduførði. Í stuttum snýr tað seg um at fáa teldur til at kenna aftur, viðgera og eftirlíkna menniskjamál á skrift og í talu.

Fremsta uppgávan hjá máltøkni er at lætta um samskiptið hjá menniskjum, og vit brúka hana hvønn dag uttan at hugsa um tað. Vit googla og sprota, vit tosa við alskyns tól, vit fáa telduna at lesa upp fyri okkum, og hon kannar eisini, um tekstir okkara eru rætt stavaðir. Máltøkni er vorðin týðandi partur av infrastrukturi okkara og er við til at binda okkum saman sum samfelag.

Tí er máltøkni so týðningarmikil. Ikki bara fyri land okkara sum heild, men eisini fyri móguleikarnar hjá hvørjum einstøkum at virka í felagsskapinum og at byggja egna framtíð.

Tí hevur tú ilt við at lesa, ert tú eitt sindur uttanfyri. Hevur tú trupulleikar við at skriva, ert tú eitt sindur uttanfyri. Ert tú sjónveikur, ert tú eitt sindur uttanfyri. Ert tú hoyriveikur, ert tú eitt sindur uttanfyri. Ert tú útlendingur og skilur ikki málið, ert tú eitt sindur uttanfyri. Tú fært ikki útrykt teg nóg væl, og Føroyar fáa ikki fullgott gagn av evnum tínum.

Tað hevur altíð verið so. Men so hvørt sum samfelagið verður talgilt og skrivifiserað, verður torførari hjá hesum medmenniskjum at vera við. Skriviveiki pedagogurin, sum áður blomstrandir kundi fortelja foreldrunum um alt tað stuttliga, sum barnagarðurin ætlaði at gera saman við børnunum, skal nú avdúka veikleika sín, tí nú skal alt skrivast upp á talvur. Lesiveiki bilmekanikarin, sum áður kláraði seg við skiftilykli og skrúvublaði og valla møtti einum bókstavi á verkstaðnum, skal nú orðna meira tekniskt samansettar bilar og lesa týskar manualir bara fyri at orðna eina hondbremsu. Og hjá teimum, sum onga útbúgving hava, er gamla og virda alternativ við at fara til skips ella á flakavirki útskipt við ivandi eygu og eitt trýst um at blíva til okkurt.

Máltøknin kann lata upp dyr fyri hesum fólki. Hon kann lesa, skriva og umseta fyri tey. Geva teimum røddina aftur.

Tað er tann reini gundur.

Føroyskt er ikki eiðasørt við máltøkni. Vit hava eitt vælútbyggt internetsamband og kunnu útvega okkum information um øll hugsandi evnir á Google og øðrum leitiskipanum. Sprotin hevur eisini brúkt móguleikan og hevur ment orðabókatænastu sína, sum landið hevur verið við til at fígga, so at vit øll kunnu brúka tænastuna. Hvør hevði viljað verið hana fyrriuttan í dag.

Vit hava eina føroyska teldutalu, sum upprunaliga varð skapt til sjónveikar føroyingar, men sum eisini gjørdist ein kollvelting fyri lesiveik og skriviveik.

Tann ungdómur, sum fyrr føldi seg til fortred og altíð skuldi hava onkran at lesa fyri sær, kann nú við teldutaluni sjálvstøðugt taka sær eitt miðnámsskúlaprógv. Tann húgván er ikki bara ein billett til eitt universitet. Hon styrkir eisini sjálvsálitið hjá næminginum og er góð íløga hjá samfelagnum, tí nú fæst atgongd til potentialið í næminginum, ið sum liðugt útbúgvinn kann geva sítt íkast aftur til felagsskapin. Tað finnast lesiveikir føroyskir skiparar, sum rokast á havinum og tjena harðan valuta til samfelagið, sum høvdu havt verri við at komið hartil, um teir ikki høvdu teldutaluna til at hjálpa sær í skúlagongdini. Tailendskar kvinnur lurta eftir teldutaluni, so at tær hoyra, hvussu málið ljóðar, og hvussu orðini verða úttalað. Teldutalan mótar hesar kvinnur til at útbúgva seg í Føroyum og er soleiðis við til at integrera tilflytarar inn í føroyska samfelagið.

Uttan máltøkni vóru hesar søgur ikki til, og tær eru mangar fleiri.

Føroyskt er altso við í máltøkniligu menningini, men skulu vit vera reiðiliga errin av móðurmáli okkara – og tað skulu vit – so taka vit næsta stigið nú. Møguleikarnir eru nógvir, men serliga trý ting eiga at verða gjørd. Vit eiga at fáa tann føroyska rættstavarán at virka betur, vit eiga at fáa føroyskt við í Google Translate, og vit eiga at gera eitt føroyskt talu til tekst-forrit.

Tann føroyski rættstavarin er frálíkt amboð hjá øllum, sum skriva føroyskt, tí hann hjálpir til við at lúka burtur villur, sum eygað ikki sær. Hentur og líkatil. Rættstavarin virkar tó ikki á øllum plattformum og er tí ikki tann vinningur, sum hann kundi verið. Høvuðsorsøkin er, at føroyskt er ov lítil marknaður til at vekja peningaligan áhuga hjá stórfyritøkum sum Apple og Microsoft. Fróðskaparsetrið og føroyskar kt-fyritøkur hava roynt uttan úrslit, og Sprotin arbeiðir nú við at menna nýggjan stavara, sum vónandi fer at kunna loysa trupulleikan, men tað er ikki vist. Meðan vit bíða, kunnu vit fara inn í okkum sjálvi og umhugsa, hvørt vánaliga marknaðarappeal okkara ikki fyrr ella seinni má hava ta fylgju, at landið má rinda heimsfyritøkum ein posa av pengum fyri at fáa slík arbeiði gjørd. Ein modernaður rættlesari kundi eins og orðabókatænastan hjá Sprotanum verið gáva til Føroya fólk. Tann gávan hevði glett øll.

Google Translate er heimsins kendasta umsetingarmaskina við yvir 100 málum og 500 milliiónum brúkarum um dagin, og øll hava ókeypis atgongd. Orð fyri orð eru umsetingarnar álítandi. Til setningar eru tær fínar sum rátyðingar hjá tí, sum dugir eitt sindur á at skyna, og til ber at leggja betri uppskot afturat so hvørt. Tað hevði verið fongur at fingið føroyskt við í Google Translate, ikki bara fyri føroyingar, men eisini fyri útlendingar, sum leita sær kunning um Føroyar. Fyri at fáa fyritøkuna Google at geva hesum ans, skipaðu Atlantic Airways og Visit Faroe Islands fyri PR-átakinum Faroe Islands Translate, og sanniliga hevur tað lukkast teimum at fáa samband við ovastu leiðsluna í Google, og hon er við upp á tað. Jonhard Mikkelsen er sjálvandi mitt í

rokanum. Sum fyrsta stig hevur Google fingið alt tilfarið til ensk-føroysku orðabókina hjá Sprotanum útflýggjað, og Google tekur nú støðu til, um farast skal víðari, og hvussu tað so skal gerast. Verður hildið áfram, verður tað aktuelt at fáa aðrar føroyskar orðabøkur við. Tað verður eisini ein spurningur um rættindi hjá teimum, sum skapt hava verkini, men vónandi fer hetta spennandi átak at bera á mál. Eisini í hesum føri eigur tann politiski myndugleikin at vera klárur og tørna til sum bulldosarin, ið kann bróta niður teir fíggjarligu múrar, sum ofta reisa seg í slíkum málum. Tað er til gagns fyri okkum øll.

Eitt talu til tekst-forrit er eitt forrit, har teldan skrivar tað á skíggjan, sum sagt verður við hana. Hetta er so nýtt í føroyskum, at einki orð er fyri tí enn. Á enskum eitur tað automatic speech recognition, styttað ASR, ella bara speech to text, styttað STT. Summi kalla tað raddarkennara, og lat okkum brúka tað í hesum sambandi.

Ein raddarkennari er fyrst og fremst eitt neyðugt amboð hjá teimum, sum hava ilt við at skriva. Tað kunnu vera skriviveik, og tað kunnu vera fólk, sum hava fysiskar avbjóðingar ella aðramáta einki hava tað við at skriva. Ein skjót meting fortelur, at umleið 5.000 føroyingar kunnu hoyra til henda bólk. Fyri teir verður raddarkennarin eitt frambrot, sum fer at styrkja demokratiska leiklut teirra og geva teimum betri samfelagsliga vælveru. Teir sleppa við.

Raddarkennarar eru samstundis grundarlagið undir øllum hentleikum, sum hava við raddargrunndað samskifti við tól at gera. Kendast man vera Siri hjá Apple, men øll slík tól brúka raddarkennarar. Ein føroyskur raddarkennari letur tí upp fyri óteljandi hentleikum, eisini teimum, sum liggja frammi í ókomnum døgum og bíða eftir at verða uppfunnir.

Tað verður eisini ført fram, at raddarkennarar kunnu brúkast sum skrivstovuamboð til eitt nú skrásetingaruppgávur hjá heilsuverki og øðrum almennum stovnum, men royndir vísa, at enn skal tøknið forbetrast nakað til at kunna kalla hetta ein generellan sannleika.

Fyrsta fetið til at gera ein føroyskan raddarkennara er nýliga tikið. Fólkini eru lutvíst tey somu, sum gjørdur ta føroysku teldutaluna. Á odda er Karin Kass, leiðari á Sjóndeplinum og kvinnuligur parallellur til Jonhard Mikkelsen. Tað verður ótrúliga spennandi at síggja, hvussu leikur fer, og fram um alt mugu politikarar og hvør tann, sum hevur fíggjarliga orku til tess, vera við til at stuðla hesum og øðrum framtøkum, sum gjørdur verða innan máltøkni í føroyskum.

Tá ið verkini eru skapt, fer eingin at vilja vera tey fyrriuttan.

Sjúrdur Gullbein

Norðurlenskur netverksfundur og málfundur 2018 í Føroyum

Í døgnum 29. – 31. august hittust umboð fyri norðurlensku málnevndirnar, umboð fyri norðurlensku teknmáluni, serfrøðingabólkurin hjá Norðurlandaráðnum og fyrilestrahaldarar til norðurlenskar netverksfundir og málfund við fyrilestrum á Hotel Føroyum.

Hin 29. august hittust umboð fyri norðurlensku málnevndirnar til netverksfundin 2018 í Loftsstovuni á Føroyamálsdeildini. Evnið fyri málfundin var hesa ferð *málið í sosialum miðlum*.

Fyri Føroyar luttóku á netverksfundinum Sólvá Jónsdóttir, forkvinna, og Marius Staksberg, skrivari.

Norðurlenska teknmálssamstarvið hevði somuleiðis fund í Føroyum í august, og har luttók umboð fyri Málráðið eisini. Og serfrøðingabólkurin nýtti eisini høvið at hava fundir í Føroyum og at leggja fram kunning um arbeiði sítt á seinna fyrilestradegnum á Hotel Føroyum.

Í døgnum 30.-31. august hildu granskarar úr ymsum Norðurlondum fyrilestrar um sínar royndir og greiddu frá síni gransking um málið í sosialu miðlunum:

Marianne Rathje:	Påvirker sms-sproget de unges skriftsprog i skoletekster?
Emma Sköldberg og Lena Wenner:	När språkbrukarna sitter vid rodret – om bidragen på en svensk användargenererad ordbokssajt.
Eva Skafto Jensen:	Et skriftsprog til hver en situation.
Anne Mette Sunde:	Å smoke stairs og hunte for kills. Om språkkontakt med engelsk i det norske dataspillmiljøet.
Tina Thode Hougaard:	Interaktionelle særtræk i netsproget.
Henna Makkonen-Craig:	Finskan och sociala medier – hur påverkas språkvården?
Jóhannes Bjarni Sigtryggsson:	Normering og retskrivning i nutidens Island.
Andreas Nord:	Brev, chatt eller lite av varje? Språk- och textnormer i et digitalt kommunforum för medborgarservice.
Øystein Vangsnes:	Sjølvnormert språkbruk på sosiale medium: det norske perspektivet.

Ætlan fyri 2019

V. U. Hammershaimb 200 ár

Saman við Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetri Føroya verður skipað fyri tveimum tiltøkum hin 25. mars. At minnast V. U. Hammershaimb á 200 ára degnum verður dagurin hildin við fyrilestrum fyrrapart og seinnapart í Kongshøll á Vestaru Bryggju og við kvøldsetu á Reinsarínum um kvøldið.

Málslig ráð

Bindistrika og burturfalsmerki

Tá ið vit skriva tøl við talstavum, eitt nú 1960, skoyta vit tá endingar beinleiðis upp í talið, ella hava vit bindistriku ímillum?

Mælt verður til bindistriku, tá ið tøl ella styttingar eru partur í samanseting, t.d. *1960-árin*, *1960-árunum*, *B36-húsið*, men burturfalsmerki (apostroff) millum tøl ella styttingar og endingar, t.d. *1960'ini*, *1960'unum*, *KÍ'ari*.

Annars eru reglurnar um bindistriku og burturfalsmerki (*apostroff*) hesar:

Bindistrika

- Bindistrika verður nýtt, tá ið fleiri samansett orð eru um sama orðlut: *vanlukku- og ábyrgdartrygging*; *út- og innflutningur*.
- Við orðbýti millum reglur.
- Við samanseting av tølum og orðum: *1990-árin*, *A4-stødd*.
- Tá ið fyrri liður í samanseting er stytting: *ST-sáttmáli*, *ES-frágreiðing*, *HB-húsið*, *hf-prógv*.
- Tá ið fyrri liður í samanseting er einstakur bókstavur: *D-vitamin*, *i-umljóð*
- Tá ið hóskaði er at býta samansetingarliðir sundur: *ikki-álopssáttmáli*, *i-umljóð*, *Versailles-sáttmálin*, *norskt-svenskt samarbeiði*, *donsk-føroysk orðabók*.
- Millum navn og eyðkennisnavn frammanfyri, t.d. *Uppsala-Pætur*, *Nólsoyar-Páll*.
- Í merkingini 'frá ... til': *opið mánadag-fríggjadag 9-16, 10.-21. partur, 1.-10. apríl, veturin 1994-95*.

Burturfalsmerki

- Burturfalsmerki (apostroff) verður nýtt, tá ið bókstavur er burturúrlagdur (ofta í skaldskapi): *Gakk tú fram við góðum treyst'*.
- Tá ið endingar verða skoyttar upp í styttingar, t.d. *HB'ari*, *sms'ini*, *ph.d.'ari*.
- Tá ið endingar verða skoyttar upp í tøl, t.d. *1960'ini*, *5'ari* (ella *fimmari*).
- Tá ið endingar verða skoyttar upp í einstakar bókstavir, t.d. *M'ið*, *s'ini*.
- Burturfalsmerki verður ikki brúkt í sambandi við sa-hvørsfall, t.d. *Jákupsa skegg*, *Katrinsa bók* (ikki *Jákup'sa* og *Katrin'sa*).
- Burturfalsmerki verður ikki brúkt í vanligum s-hvørsfalli, t.d. *Einars bók* ella *bók Einars* (ikki *Einars' bók* ella *bók Einars'*).

Roknskapur fyri 2018

Inntøkur

Játtan	1.085.000
Munur	100.363
	1.185.363

Útreiðslur

Lønir v.m.	1.122.010
Keyp av vørum og tænaðum	11.663
Keyp av útbúnaði	2.934
Leiga	48.756
	1.185.363